

*Студії над найдавнішим
«Київським літописом»*

СМЕРТЬ ОЛЕГА

(р. 912)

Князь Олег по боях тяжких відпочив,
В задумі по пишній палаті ходив
І нетерпеливо в вікно поглядав;
Князь Олег, як видно, когось дожидав.

Втворилися двері, в кімнату йде
Старець і князеві поклін кладе.
Князь бистро поглянув йому в лице:
«Здоров був, віщуне! – йому рече. –

Скажи мені правду по своєму дару:
Чи скоро й якою я смертю умру?»

Покірно склонився віщун князю:
«Покинь відслоняти будучність свою!
Не знайде потіхи, хто перед порою
Її відкриває зухвало рукою».

Князю мовби жару насипав у кров,
Він глянув на діда, наморщивши бров.

«Чи думаєш, що я дитина така,
Що слово марнеє мене вже й зляка?
Як знаєш будучність, то всю й відкрий!
Як ні, я скажу: «Ти дурисвіт старий».

«Мій княже, дурити не думаю я.
Сумна, невесела будучність твоя.
Твій кінь, що найбільше його любиш ти,
Той має загибель тобі принести».

«Як так, на Перуна кленуся я,
Що більше не сяду та того коня».

* * *

Летіли літа, мов Дніпра бистрота.
Князь Олег з війни знов додому верта;
В далекий похід він із військом ходив,
Хозар, степових хижаків, побідив.

Народ веселиться: настав уже мир!
Князь Олег дружину зиває на пир,
Весело три дні і три ночі пройшли, –
Вони погуляти на лови пішли.

Дніпра узбережжям біліє пісок,
А поза піском тим сосновий лісок;
На краю ліска, на тім білім піску
Біліший кістяк – кому він по знаку?

«Любимець твій, княже, – конюх відповів, –
Той кінь, що прогнать його в степ ти велів.
Що ми його гнали, не хтів він до тих
Свобідних вертать табунів степових;
І все лиш маячив пісками він сам,
Аж раз ми здохлого знайшли його там».

«Мій бідний приятель! – князь Олег сказав,
На білії кості з жалем поглядав. –
Я смерть йому вдіяв, прогнав його сам,
Повірив дурисвіта діда словам».

Князь Олег коня в лоб ногою торкнув,
В тій хвилі в нозі біль страшений почув,
Бо в лобі тім краса сиділа змія
І лобом отруйним шпигнула князя.

Князь Олег хитнувся і весь задрожав.
«Проклятий віщуне, ти правду сказав!»
Князь Олег посинів, зір в небо здійма, –
Дружина до нього, – в нім духу нема.

Писано при кінці 1875 р.

ЗАСНУВАННЯ ПЕРЕЯСЛАВА

(р. 993)

Пішов Володимир у наші Карпати,
Пішов він карпатських хорват воювати.

Не довго, мабуть, він війну ту тягнув
І вчасно до Києва з військом вернув.

Тривожнії вісті зі сходу прийшли:
Ідуть печеніги по той бік Сули.

Пішов Владимир проти них у поході,
Зустрів їх над Трубежем на самім броді.

І став Володимир по сей бік ріки,
По той печеніги стоять, як дрюки.

Не сміють ні ті на тамтой бік іти,
Ні сі на сім боці шукати мети.

Ось князь печенізький приїхав к ріці,
До Володимира слова рік отсі:

«Пусти свого мужа, сильнішого в вас,
А я пушу свого, хай борються враз.

Як твій муж мого на землю звалить,
Три роки не будем мечем вас цвилить,
А будемо вашу побіду хвалить.

А як наш муж вашим об землю ударить,
То будем три роки вас парить і жарить».

Поїхав у табір князь Володимир,
По табору шле кликуна не на пир,

А з окликом: «Хай тут зголоситься муж,
Щоб був з печенігом боротися дуж!»

По таборі кликав кликун сім годин,
Та муж на той клик не озвався ні один.

А другого дня князь на брід погляда:
Стоїть на тім боці ворожа орда,

Се свого мужа вони привели,
Та наші охочого ще не знайшли.

Вельми зажурився князь Володимир:
«Невже не знайдеться й у нас богатир,

Що міг би в борню з печеніжином стать,
І нам доведеться тут кров проливать?»

Та ось старий вояк приходить один
І мовить: «Та, княже, у мене там син

При домі найменший, а я з чотирма
Тут в війську, а шостого в мене нема.

А в того найменшого дивна снага:
З ким стане боротися, всіх перемага.

Із старших, бач, кожного він перемиг,
Його ж побороти ніхто з них не міг.

Раз якось на нього за щось я пеняв,
А він в руках шкіру воловую мняв, –

Розсердився він – тямлю се й дотепер! –
І шкіру волову руками роздер».

Дуже втішився князь, вчувши диво таке,
І по парубка шле він посольство прудке.

Зараз там три кінні із братьм[и] почвалали,
Молодого борця на другий день примчали.

І сказав йому князь, яке лихо напало.
Відповів молодий: «Коб на тім лише стало!»

Та хто зна, може, сила ще в мене мала...
Чи нема тут міцного, буйного вола?

Може, я перед вами ще пробу зроблю:
Чи він кине мене, чи я його переб'ю?»

Знайшли вола, що був найдужчий зі всіх,
І він роздразнив його як тільки міг,

Ще й гарячим гвоздем велів ззаду впекти,
І погнався на нього віл, мов до мети.

Та він близько до себе вола допустив
І одною рукою за ріг учепив,

А другою за шкіру пониже карку,
І вмить силу свою показав він таку,

Що одною рукою в вола ріг відірвав,
А другою шмат шкіри із м'ясом зідрав.

І сказав Володимир, здивований тим:
«Ну, ти, певно, потрафиш боротися з ним».

Другий день печеніги прийшли над ріку
І гукать почали: «Що, нема нам знаку?

Ще нема в вас борця? Наш уже тут наспів».
Та Владимир в ту ніч всім зброїться велів.

На сей бік печеніги свого борця
Привели – превеликого, страх, молодця.

А ось вийшов і Володимирів борець –
«От ще хлистик! – сказав печеніг-молодець. –